

Liturgie en leefstijl

tekst: Jos Aarnoudse, 26 maart 2024

Met onze gespreksgroep 'toegewijd leven' spreken we naar aanleiding van een overdenking van ds. Bert de Leede over 'liturgie als levensvorm'. Het gaat over 'de wijding van het leven'.

Wat is het verband tussen liturgie en leefstijl?

Er wordt door christenen op velerlei manier liturgie gevierd. Sommigen zullen het zo niet noemen. Zij noemen het: samenkomst, kerkdienst of eredienst. Denk je eens de verschillen in, voor zover je er weet van hebt. Van een Hillsong pinksterdienst tot een eucharistische viering van de Koptische kerk. Van een Ger-gem ochtenddienst tot een zondagmorgen voor religieuze zinzoekers in Bergen (N-H). Van gevangeniskerk in Scheveningen tot massakerk in Seoul. Van de abdij te Egmond met haar (vieze of juist bedwelmende) kaarslucht tot de Nieuwe kerk te Ede. Van Bible belt tot Amsterdam Zuid-Oost. Er is natuurlijk ergens wel een gelijke gemeenschappelijke deler. Maar er zijn ook grote verschillen. Ieder heeft zo een eigen afbakening van wat 'eerbied' hoort te zijn.

Blijdschap en vrolijkheid, tot plechtigheid en zware ernst. Extase en gezelligheid. Kleuren, gewaden, gebaren, woorden, muziek, liederen, stiltes, enthousiasme, bedruktheid, knielen, zitten, staan, handen samen, handen naar omhoog, lopen, kijken, luisteren, meedoen, verveling, zegen, gebed. Als je wilt valt er in al die vormen van samenkomst best het nodige te beleven. Een kind of buitenstaander die het volgt, vraagt: wat doen ze nou? En nou? En nou? Wat betekent dat allemaal?

Kijk, wij zijn zo gewend aan ons (sobere) protestantse, aardig confessioneel-hervormde liturgietje, dat we denken wel te weten wat er komt en wat het allemaal inhoudt. Dat is overigens nog maar de vraag. Maar zouden bij al die verschillende soorten liturgie nu ook bijpassende leefstijlen horen? En wat is dan het verband? Zoekt een bepaald soort mensen een bepaald soort kerk? Of leer je in een bepaald soort kerk een bepaald soort leefstijl?

Paulus over eredienst

In Romeinen 12:1-2 wordt door de apostel Paulus een verband gelegd tussen ethiek en eredienst. Paulus grijpt terug op het begin van zijn uiteenzetting, waarin hij Gods initiatief tot barmhartigheid heeft geschetst. Die is zichtbaar geworden in het optreden en in het kruis en de opstanding van Jezus. Daarin vernemen we Gods 'ja' over ons leven, zonder onderscheid. Maar dat vraagt om een reactie. Namelijk dat wij ons leven toewijden aan God. Stoppen met samen te spannen met het 'schema' van 'deze *aioon*', 'deze wereldperiode'. Onderga een 'metamorfose' door je geest, je denken te vernieuwen om zo te komen tot het onderscheiden van wat God wil, namelijk: het goede, het mooie en het gave. Oftewel: uw Naam worde geheiligd, uw Koninkrijk kome, uw Wil geschiede, en dat in en door mijn leven.

Dat is nu als christenen jullie ware eredienst, zo schrijft de heilige apostel. De eredienst die past bij het woord dat God over jullie leven heeft uitgesproken. Of met de profetische stem gesproken: is dit niet het vasten, de liturgie, die Ik verkies, zo spreekt de HERE, namelijk: de boeien der goddeloosheid los te maken, de banden van het juk te ontbinden, verdrukten vrij te laten, en elk juk te verbreken. Is het niet dat gij voor de hongerigen uw brood breekt en arme zwervelingen in uw huis brengt, ja, als gij een naakte ziet, dat gij hem kleedt en u niet onttrekt aan uw eigen vlees en bloed? (Jesaja 58:6-7).

Liturgie en diaconaat

Liturgie en diaconaat hebben zo alles met elkaar te maken. Leven en diaconaat ook. Leven als diaconaat, als vorm van christelijke dienstbaarheid: het vindt zijn bron in de relatie met God, die in de liturgie gevoed en gevierd wordt. Zolang dat maar niet losgezongen raakt van de rest van het leven, gaat het goed. In die zin is het protestantse woord voor liturgie of viering, namelijk 'dienst' nog niet zo gek. De dominee die de viering voor de zegen afsluit met: onze dienst hier loopt ten einde, maar onze dienst in de wereld vangt nu aan, ga onder zijn zegen, slaat de spijker op zijn kop. Het ligt in elkaars verlengde. Vanaf nu, het verlaten van de kerk, gaat het er om hoe je in al je relaties oog houdt voor jouw bijdrage aan het geheel, met name ten behoeve van wie en wat kwetsbaar is. Wat zijn jouw talenten, wat is jouw plaats in het leven, wat zijn jouw verantwoordelijkheden, welke zorg heb je op je genomen, waar wordt van jou trouw en mededogen gevraagd? Moet je op je post blijven of juist nieuwe wegen in slaan, het kunnen beide uitdrukkingen van solidariteit zijn.

'Gij geheel anders'?!

We merken in onze bespreking dat de dominee die onze inleidende bezinning schreef, erg hamert op de vraag: en waar zijn wij nu 'geheel anders'? Daarbij wordt een ander citaat van Paulus gebruikt, en wel uit de NBG '51-vertaling van de Bijbel: 'Gij geheel anders, want gij hebt Christus leren kennen' (Efeziërs 4:20). Die vertaling is echter *overstretched*, en dus in de NBV-vertaling weer losgelaten. Natuurlijk heeft het volgeling worden van Jezus gevolgen voor je leefstijl. En in de groep christenen te Efeze leven de nodige bekeerlingen, die voor hun bekering een werkelijk donker leven leidden. 'Jullie hebben zo Christus niet geleerd, niet leren kennen', schrijft Paulus, nadat hij het had over een leven in verdoving en losbandigheid om uit allerlei onreinheid gretig winst te slaan.

De meesten van ons hebben zo'n leven niet achter zich. Wat niet wil zeggen, dat mateloosheid en geldzucht niet verleidingen zijn die niet aan elk deurtje kunnen aankloppen. Maar het zoeken naar het je-als-christen-zo-nodig-willen-onderscheiden van gewone ongelovige burgers, heeft ook iets pathetisch. Misschien leven we wel in omgevingen en in een samenleving die veel beschaafder en fastoelijker zijn dan de ervaringen die Paulus opdeed in de achterbuurten van de Griekse en Romeinse steden waar hij missionair werk deed. In mijn werk als gevangenisdominee in Scheveningen hoefde ik echt niks uit te leggen bij het woord 'en gij geheel anders'. Maar inderdaad, als ik om me heen kijk naar onze (meest onkerkelijke) burens, verschilt ons leven niet zo gek veel van hen, behalve dat de één misschien gaat squashen en de ander naar de kerk gaat op zondagmorgen.

En wij maar zoeken naar onze wereldgelijkvormigheid. Ja: het schema van deze wereld is: eigen ik eerst, eigen volk eerst. De profeet Jesaja plaats daar tegenover: hoe kun je je onttrekken aan die ander, aan het andere: het is allemaal jouw eigen vlees en bloed. Voor God doet het er toe, dat je er zorg voor draagt. Doe dat zo, dat je doet wat je hand

vindt om te doen. Bekommer je verder niet over je zogenaamde eigenheid. Jouw leven kan naar de buitenkant misschien wel hetzelfde lijken als dat van jouw (ongelovige ? wie zal het zeggen) buurvrouw, en toch met een verschil. Jezus vertelt: twee zullen er op het land werken, ze doen hetzelfde werk, en toch: de één wordt aangenomen en de ander niet, twee zullen er meel aan het malen zijn en brood aan het bakken, de één gaat mee, de ander wordt achter gelaten. Waarom? Leefstijl heeft een binnen- en een buitenkant. De buitenkant is ook gewoon je verantwoordelijkheid op je nemen voor brood op de plank, zorg voor kinderen, voor ouders, voor de gemeenschap, en ja voor de wereld waarbinnen je leeft. Doe dat in alle verbondenheid met de Heer, die gezegd heeft: Ik ben niet gekomen om gediend te worden, maar om te dienen.

Inoefenen en uitoefenen

Liturgie en leven, eredienst en ethiek, dienst en diaconaat, het zijn allemaal woorden die op elkaar rijmen. Net als inoefenen en uitoefenen. Een mooi woordpaar uit het stukje dat we lazen ter voorbereiding op onze bespreking. Het vraagt in de vormgeving van de zondagse diensten, dat het concrete leven in al zijn facetten bij de voorbereiding en in de uitvoering voortdurend voor ogen gehouden dient te worden (door de voorganger en door de gemeente). Maar het vraagt in het doordeweekse leven het voortdurende besef dat we in alles, tot aan het plakken van de postzegel op een kaart, of het schoffelen van het onkruid in de tuin, leven voor het aangezicht van God, zonder dat dit leidt tot christelijke hyperstress. Nee, het maakt juist vrij om te doen wat je hand vindt om te doen: je wordt in alles gedragen door Zijn barmhartigheid. Zalig de barmhartigen, want hun zal ook weer barmhartigheid geschieden (Matteüs 5:7).